इलाम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन

मनिला राई

परीक्षा क्रमाङ्क : २८०६४०/०७३

त्रि.वि. दर्ता क्रमाङ्क : ९-२-१-३३८-२००९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरको नेपा.शि. (५४४) पाठ्यांशको प्रयोजनका निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

२०७३/२०१७

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि., कीर्तिपुर

प्रतिबद्धता पत्र

यस शोध प्रतिवेदनभित्रका सामग्रीहरू कहीँ कतैबाट साभार गरिएको छैन । यसका कुनै पनि अंश अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग र प्रकाशनमा आएका पनि छैनन् । तसर्थ यो शोध प्रतिवेदन नितान्त मौलिक भएको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

मिति : २०७३/१०/२० — शोधार्थी

Feb. 02, 2017 — मनिला राई

निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह चौथो सत्र प्रणालीको नेपा.शि. ५४४ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत **इलाम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी मनिला राईले मेरो निर्देशनमा अत्यन्त मिहिनेत र परिश्रमपूर्वक तयार पार्नुभएको हो । शोधार्थीको अध्ययन र प्रस्तुतीकरणबाट म पूर्णतः सन्तुष्ट छु । अतः यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सम्बद्ध निकायसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

....

सहप्रा. रविकिरण अधिकारी

(शोध निर्देशक)

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर

मिति : २०७३/ १०/२१

Feb 3, 2017

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरको नेपा.शि. ५४४ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ मनिला राईले **इलाम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन** शीर्षकमा तयार पार्नुभएको प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उपयुक्त ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

क्र.स.	नाम	हस्ताक्षर
१.	प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई (विभागीय प्रमुख)	....
२	सहप्रा.डा. ऋषिराम शर्मा (शोधविशेषज्ञ)	....
३.	सहप्रा. रविकिरण अधिकारी (शोधनिर्देशक)	....

मिति : २०७३/११/२२

March 05, 2017

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र **इलाम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन** त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय स्नातकोत्तर तह नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत चौथो सेमेस्टरको नेपा.शि. ५४४ पाठ्यांशको प्रयोजनको लागि आदरणीय गुरु श्री रविकिरण अधिकारीज्यूको कुशल निर्देशनमा रही तयार पारेकी हुँ ।

सर्वप्रथम प्रस्तुत शीर्षकमा अनुसन्धान गर्न स्वीकृति प्रदान गर्ने त्रि.वि. नेपाली भाषा शिक्षा विभागप्रति आभार प्रकट गर्दछु । आफ्ना समस्या र बाध्यतालाई पर पन्छाएर शोध प्रस्ताव लेखनदेखि शोधपत्रको अन्तिम स्वरूप दिने समयसम्म आवश्यक प्रेरणा, सुझाव, सहयोग र कुशल निर्देशन दिनुहुने मेरा शोध निर्देशक आदरणीय गुरु श्री रविकिरण अधिकारीप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । उहाँको सल्लाह, सुझाव र प्रेरणा बिना यो शोधपत्र तयार हुने थिएन । यसको सफलताको श्रेय आदरणीय गुरुलाई दिँदै आभार प्रकट गर्दछु ।

यस शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा आ-आफ्नो ठाउँबाट समय समयमा प्राज्ञिक सल्लाह, सुझाव दिनुहुने आदरणीय गुरुहरू विभागीय प्रमुख प्रा.डा रामप्रसाद भट्टराई, प्रा.डा पारसमणि भण्डारी र प्रा.डा राजेन्द्रप्रसाद पौडलप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यस शोधपत्र तयारीका लागि सामाग्री सङ्कलनका लागि अनुमति दिई समय उपलब्ध गराउनुहुने र आवश्यक सुझाव दिनुहुने इलाम जिल्लाका पाँचवटा सामुदायिक र पाँचवटा संस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापक, शिक्षक तथा विद्यार्थी भाइबहिनीलाई हृदयदेखि नै हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

अनेक बाधा अड्चन तथा अप्ठयाराहरू आइपर्दा पनि मलाई उचित साधन, समय र वातावरण दिएर मेरो शिक्षालाई यस स्तरसम्म पुऱ्याउनु हुने मेरा बुबा शिवकुमार राई र आमा झुना राईप्रति आजीवन ऋणी छु । शोधपत्र लेखनका क्रममा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण मित्रजनप्रति आभारी छु ।

अन्त्यमा म यस शोधपत्रको मूल्याङ्कनको लागि त्रि.वि. नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, कीर्तिपुरसमक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शोधार्थी
मनिला राई
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर

शोधसार

प्रस्तुत अध्ययनको शीर्षक **इलाम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन** रहेको छ । यस अध्ययनको उद्देश्यहरू इलाम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको पहिचान गर्नु, विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति पत्ता लगाउनु, भाषिक पृष्ठभूमि र लिङ्गगत आधारमा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति पत्ता लगाउनु रहेको छ ।

शोध प्रक्रिया

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर (एम.एड) चौथो सेमेस्टरको नेपा.शि. ५४४ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि तयार पारिएको हो । प्रस्तुत अध्ययन सम्पन्न गर्ने क्रममा क्षेत्रीय अध्ययन विधिको प्रयोग गरिएको छ । यसमा इलाम जिल्लाका पाँचवटा सामुदायिक र पाँचवटा संस्थागत गरी जम्मा १० वटा विद्यालयलाई प्रतिनिधि विद्यालयका रूपमा समावेश गरिएका छन् । प्रत्येक संस्थागत र सामुदायिक विद्यालयबाट पाँचजना छात्र र पाँचजना छात्रा गरी १० विद्यालयबाट १०० जना विद्यार्थीहरूलाई नमुना जनसङ्ख्याको रूपमा छनोट गरिएको छ । प्रस्तुत शोधकार्यको सामग्री सङ्कलनका लागि शोध निर्देशक र विषय विशेषज्ञको सहयोगमा प्रश्नपत्र निर्माण गरिएको छ । अनुसन्धानकर्ता स्वयम् प्रत्येक विद्यालयमा उपस्थित भई विषय शिक्षकको अनुगमन र परामर्शमा दृष्टांश र अदृष्टांश गरी दुईवटा अनुच्छेदमा विद्यार्थीहरूलाई बुँदाटिपोट गर्न लगाएर सामग्री सङ्कलन गरिएको छ । उक्त सङ्कलित सामग्रीलाई मूल्याङ्कन गर्दा भाषिक शुद्धता १० अङ्क, भाषिक संयोजन ५ अङ्क, प्रस्तुतीकरण ५ अङ्क, विषयवस्तुको सङ्गठन १० अङ्क, क्रमबद्ध १० अङ्क, मौलिकता १० अङ्क, गरी जम्मा ५० अङ्क प्रदान गरिएको छ । उत्तरपुस्तिकाको मूल्याङ्कनबाट प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कका आधारमा ८०-१०० प्रतिशत ल्याउनेलाई उच्चतम, ६०-८० प्रतिशत ल्याउनेलाई उच्च, ४०-६० प्रतिशत ल्याउनेलाई मध्यम, ०- ४० प्रतिशत ल्याउनेलाई निम्न र २० प्रतिशत भन्दा कम ल्याउनेलाई निम्नतम श्रेणीमा वर्गीकरण गरिएको छ । पूर्वनिर्धारित उत्तरकुञ्जिकाका आधारमा उत्तरपुस्तिका परीक्षण गरी प्राप्ताङ्कलाई उत्तरपुस्तिकाको माथिल्लो भागमा अङ्कित गरिएको छ । प्राप्ताङ्कलाई

प्रतिशत र मध्यमानका आधारमा विश्लेषण गरिएको छ । थप सरलताको लागि प्रतिशतका आधारमा विश्लेषण गरी तथ्याङ्कलाई स्तम्भ चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

शोध निष्कर्ष

समग्रताका आधारमा इलाम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशतका आधारमा निम्नतम श्रेणीमा तिन प्रतिशत विद्यार्थी रहेका छन् भने उच्चतम श्रेणीमा पाँच प्रतिशत विद्यार्थी रहेका छन् । समग्र मध्यमान ५२.२ रहेको छ । प्रतिशत र मध्यमानका आधारमा इलाम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो रहेको छ । विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीलाई सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थी र संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थी गरी वर्गीकरण गरिएको छ । सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशतका आधारमा निम्नतम श्रेणीमा ४ प्रतिशत विद्यार्थी र उच्चतम श्रेणीमा ४ प्रतिशत विद्यार्थी रहेका छन् भने यसको मध्यमान ५१.२ रहेको देखिन्छ । विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशतका आधारमा मध्यम रहेको देखिन्छ भने मध्यमानको आधारमा राम्रो रहेको देखिन्छ । संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशतका आधारमा निम्नतम श्रेणीमा २ प्रतिशत विद्यार्थी र उच्चतम श्रेणीमा ६ प्रतिशत विद्यार्थी रहेका छन् भने यसको मध्यमान ५३.२ रहेको देखिन्छ । विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशतका आधारमा सन्तोषजनक रहेको छ भने मध्यमानको आधारमा राम्रो रहेको छ । विद्यालय प्रकृतिका आधारमा सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको तुलनामा संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो रहेको देखिन्छ । भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी र नेपाली दोस्रोभाषी गरी वर्गीकरण गरिएको छ । नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशतका आधारमा निम्नतम श्रेणीमा २ प्रतिशत विद्यार्थी र उच्चतम श्रेणीमा ६ प्रतिशत विद्यार्थी रहेका छन् । यसको मध्यमान ५३.६ रहेको देखिन्छ । नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशतका आधारमा राम्रो देखिन्छ भने मध्यमानका आधारमा पनि राम्रो रहेको देखिन्छ । दोस्रोभाषी विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशतका आधारमा ४ प्रतिशत विद्यार्थी निम्नतम श्रेणीमा र ४ प्रतिशत विद्यार्थी उच्चतम श्रेणीमा रहेका छन् । यसको मध्यमान ४५ रहेको छ । यस आधारमा दोस्रोभाषी विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमता सन्तोषजनक देखिँदैन । भाषिक

पृष्ठभूमिका आधारमा नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीको भन्दा नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो रहेको देखिन्छ । लिङ्गगत आधारमा नमुना छनोटमा परेका १०० जना विद्यार्थीलाई ५० छात्र र ५० छात्रा गरी छुट्टयाइएको छ । छात्र विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशतका आधारमा निम्नतम श्रेणीमा ६ प्रतिशत विद्यार्थी र उच्चतम श्रेणीमा २ प्रतिशत विद्यार्थी रहेका छन् । छात्र विद्यार्थीको प्राप्ताङ्कको मध्यमान ४८ रहेको छ । प्रतिशतका आधारमा छात्र विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशतका आधारमा राम्रो रहेको देखिँदैन । त्यसैगरी छात्रा विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशतका आधारमा विश्लेषण गर्दा निम्नतम श्रेणीमा कुनै पनि विद्यार्थी रहेको छैन भने उच्चतम श्रेणीमा ८ प्रतिशत विद्यार्थी रहेका छन् । यसको मध्यमान ५५.४ रहेको छ । छात्रा विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमता प्रतिशत र मध्यमान दुवैको आधारमा राम्रो रहेको देखिन्छ । लिङ्गगत आधारमा छात्र र छात्रा विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना गर्दा छात्रा विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो रहेको देखिन्छ ।

विषयसूची

पृष्ठ सङ्ख्या

प्रतिबद्धता पत्र — क
निर्देशकको सिफारिस पत्र — ख
स्वीकृति पत्र — ग
कृतज्ञता ज्ञापन — घ
शोधसार — ङ
विषयसूची — ज
तालिकासूची — ठ
स्तम्भ चित्रसूची — ड
सङ्क्षेपीकृत शब्दसूची — ढ
सङ्केत सूची — ण
अध्याय एक : शोध परिचय — (१-६)
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि — १
१.२ समस्याकथन — २
१.३ अध्ययनको उद्देश्य — ३
१.४ अध्ययनको सान्दर्भिकता र उपादेयता — ३
१.५ अध्ययनको सीमाङ्कन — ४
१.६ शोधपत्रको रूपरेखा — ४
अध्याय दुई : पूर्वकार्यको अध्ययन र सैद्धान्तिक अवधारणा — (७-२६)
२.१ पूर्वकार्यको अध्ययन — ७
 २.१.१ सम्बद्ध पुस्तकको समीक्षा — ७
 २.१.२ सम्बद्ध शोधकार्यको समीक्षा — ९
२.२ पूर्व अध्ययनको महत्त्व — १७
२.३ सैद्धान्तिक अवधारणा — १७
 २.२.१ बुँदाटिपोटको परिचय — १७
 २.२.२ बुँदाटिपोटको परिभाषा — १९
 २.२.३ भाषिक सिप र बुँदाटिपोटको सम्बन्ध — २०

२.२.४ बुँदाटिपोटको विशेषताहरू २२

२.२.५ बुँदाटिपोटको प्रयोजन २३

२.२.६ बुँदाटिपोटको महत्त्व २३

२.२.७ बुँदाटिपोटको विधि र प्रक्रिया २४

अध्याय तिन : अध्ययन विधि र प्रक्रिया (२७-३०)

३.१ विषय प्रवेश २७

३.२ जनसङ्ख्याको प्रतिनिधि नमुना छनोट २७

३.३ सामग्री सङ्कलन स्रोत २७

३.३.१ प्राथमिक स्रोत २८

३.३.२ द्वितीयक स्रोत २८

३.४ पूर्व परीक्षण २८

३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन पद्धति २८

३.६ तथ्याङ्क सङ्कलन २९

३.७ तथ्याङ्कको व्याख्या विश्लेषण २९

अध्याय चार : समग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन (३१-३४)

४.१ प्रतिशतको आधारमा समग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ३१

४.२ मध्यमानको आधारमा समग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ३३

अध्याय पाँच : विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति (३५-४३)

५.१ सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ३५

५.१.१ प्रतिशतका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ३५

५.१.२ मध्यमानका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ३७

५.२ संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ३८

५.२.१ प्रतिशतका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ३८

५.२.२ मध्यमानका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ४०
५.३ सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना ४१
अध्याय छ : भाषिक पृष्ठभूमि र लिङ्गगत आधारमा बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक अध्ययन (४४-६०)
६.१ भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ४४
६.१.१ नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ४४
६.१.१.१ प्रतिशतका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ४४
६.१.१.२ मध्यमानका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ४६
६.१.२ दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ४७
६.१.२.१ प्रतिशतका आधारमा दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ४७
६.१.२.२ मध्यमानका आधारमा दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ४९
६.१.३ नेपाली पहिलोभाषी र दोस्रोभाषीको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना ५०
६.२ लिङ्गगत आधारमा बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ५३
६.२.१ छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ५३
६.२.१.१ प्रतिशतका आधारमा छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ५३
६.२.१.२ मध्यमानका आधारमा छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ५५
६.२.२ छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ५६
६.२.२.१ प्रतिशतका आधारमा छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ५६

६.२.२.२ मध्यममानका आधारमा छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ५८

६.२.३ छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना ५९

अध्याय सात : सारांश, निष्कर्ष, उपयोगिता र सुझाव (६१-६८)

७.१ सारांश ६१

७.२ निष्कर्ष ६२

७.३ उपयोगिता ६५

७.४ सुझाव ६७

सन्दर्भसूची

परिशिष्ट

तालिका सूची

		पृ.स
१.	प्रतिशतका आधारमा समग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	३१
२.	मध्यामानका आधारमा समग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	३३
३.	प्रतिशतका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	३५
४.	मध्यमानका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	३८
५.	प्रतिशतका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	३९
६.	मध्यमानका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	४१
७.	प्रतिशतका आधारमा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना	४१
८.	प्रतिशतका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	४५
९.	मध्यमानका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	४६
१०.	प्रतिशतका आधारमा नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	४८
११.	मध्यमानका आधारमा नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	५०
१२.	प्रतिशतका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी र दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना	५१
१३.	प्रतिशतका आधारमा छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	५३
१४.	मध्यमानका आधारमा छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	५५
१५.	प्रतिशतका आधारमा छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	५६
१६.	मध्यमानका आधारमा छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	५८
१७.	प्रतिशतका आधारमा छात्र छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना	५९

स्तम्भ चित्रसूची

		पृ.स
१.	प्रतिशतका आधारमा समग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	३३
२.	प्रतिशतका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	३७
३.	प्रतिशतका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	४०
४.	प्रतिशतका आधारमा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना	४३
५.	प्रतिशतका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	४६
६.	प्रतिशतका आधारमा नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	४९
७.	प्रतिशतका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी र दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना	५२
८.	प्रतिशतका आधारमा छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	५५
९.	प्रतिशतका आधारमा छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता	५८
१०.	प्रतिशतका आधारमा छात्र छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना	६०

सङ्केत सूची

सङ्केत	अर्थ
,	अल्पविराम
.	दशमलव
( )	कोष्ठक
-	योजक
:	विसर्ग
%	प्रतिशत
/	वा र अथवा

सङ्क्षेपीकृत शब्दसूची

सङ्क्षेप रूप	पूर्ण रूप
त्रि. वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
क्र. स.	क्रम सङ्ख्या
स.	सङ्ख्या
डा.	डाक्टर
प्रा.	प्राध्यापक
प्र	प्रतिशत
पृ. स.	पृष्ठ सङ्ख्या
नेपा. शि.	नेपाली शिक्षा
मा. वि.	माध्यमिक विद्यालय

सन्दर्भ सूची

अधिकारी, हेमाङ्गराज र केदारप्रसाद शर्मा (२०६१), *प्रारम्भिक भाषा शिक्षण,* काठमाडौं : विद्याथी पुस्तक भण्डार ।

अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०६९), *नेपाली भाषा शिक्षण,* काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

ओली, वीणा (२०६८), *रुकुम जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको चिठी लेखन क्षमताको अध्ययन,* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

क्षेत्री, चित्रकुमारी (२०७२),*कास्की जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन,* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

गौतम, पवित्रा (२०६७) *कक्षा बाह्रमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सारांश लेखन क्षमताको अध्ययन,* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

गौतम, देवीप्रसाद र अन्य (२०७१), *स्नातक नेपाली,* काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

ज्ञवाली, हिरण्यलाल र कपिलमणि ज्ञवाली (२०६५), *शैक्षिक तथा सिर्जनात्मक लेखन,* काठमाडौं : एजुकेशन पब्लिकेशन हाउस ।

डाँगी, भिमा (२०७१) *बर्दिया जिल्लाका कक्षा दशमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन,* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

ढुङ्गेल, सुस्मिता (२०७१),*पाँचथर जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

निउरे, ध्रुव प्रसाद र दिनेश घिमिरे (२०७०), *भाषिक अनुसन्धान विधि,* काठमाडौं : सनसाइन पब्लिकेशन ।

पौडेल,माधवप्रसाद, (२०७०), *नेपाली भाषा शिक्षण;* काठमाडौं : विद्यार्थी प्रकाशन प्रा.लि. ।

पौडेल, सुशिला (२०७१) *ताप्लेजुङ जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

पचभैया, सीताकुमारी (२०७२) *गुल्मी जिल्लाका कक्षा दशमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको अनुच्छेद लेखन क्षमताका अध्ययन,* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

बराल, कृष्णहरि र नेत्र नेटम *(२०६६) अनिवार्य नेपाली* (पा. स), काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

भण्डारी, ईश्वरी प्रसाद (२०७१), *स्नातक प्रथम अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

भट्टराई, नारायण (२०७२) *जुम्ला जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अनुच्छेद लेखन क्षमताको अध्ययन* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

भण्डारी, पारसमणि र अन्य (२०७१), *भाषिक अनुसन्धान विधि* (चौ.स), काठमाडौं : पिनाकल पब्लिकेशन प्रा. लि ।

राई, उर्मिला (२०७२) *ललितपुर जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि, कीर्तिपुर ।

रावल, कबिन्द्र बहादुर (२०७०), *कैलाली जिल्लाका कक्षा दशमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताका अध्ययन* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

लम्साल, रामचन्द्र, र अन्य (२०७०), *नेपाली भाषाशिक्षण,* काठमाडौँ : भुडीपूराण प्रकाशन ।

शर्मा, मोहनराज *(२०५७), शब्दरचना र वर्णविन्यास,* काठमाडौँ : नवीन प्रकाशन ।

शर्मा, केदारप्रसाद र माधवप्रसाद पौडेल (२०६८), *नेपाली भाषा शिक्षणका सन्दर्भहरू,* काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

शाही, देवेन (२०६५) *चितवन जिल्लाका कक्षा छमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको चिठी तथा प्रतिवेदन लेखन क्षमताको अध्ययन,* स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

परिशिष्ट (क)

अध्ययनका लागि प्रयोग गरिएका विद्यालयको नामावली र विद्यार्थीहरूले बुँदाटिपोटका क्रममा उपलब्ध प्राप्ताङ्कको सूची

प्रस्तुत अध्ययनका निम्ति प्रयोग गरिएका सामुदायिक विद्यालयहरूको नामावली यसप्रकार राखिएको छ :

१. श्री बौद्धधाम माध्यमिक विद्यालय पशुपतिनगर-३, इलाम

२. श्री सुम्बेक माध्यमिक विद्यालय सुम्बेक -२, इलाम

३. श्री आदर्श माध्यमिक विद्यालय इलाम -२, इलाम

४. श्री फलाटे माध्यमिक विद्यालय चमैता -९, इलाम

५. श्री राष्ट्रिय माध्यमिक विद्यालय फाकफोक -७, इलाम

प्रस्तुत अध्ययनका निम्ति प्रयोग गरिएका संस्थागत विद्यालयहरूको नामावली यसप्रकार राखिएको छ :

१. श्री पशुपति नेशनल एकाडेमी पशुपतिनगर-४,इलाम

२. द इलाइट स्कूल नवीनचोक, इ.न.पा, इलाम

३. श्री ज्याति विद्या मन्दिर इ.न.पा. -१, इलाम

४. श्री इलाम विद्या मन्दिर, इ.न.पा, इलाम

५. ज्योति सदन बोर्डिङ स्कूल इलाम-२, इलाम

अध्ययनमा सहभागी विद्यार्थीहरूको नामावली र प्राप्ताङ्कको सूची

सामुदायिक विद्यालय

१. फलाटे माध्यमिक विद्यालय

क. सं	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
१	सन्देश राई	४०	४०
२	नवराज फूयाल	७०	७०
३	हिमाल रिजाल	८५	८५
४	दीपक नेम्बाङ	३५	४०
५	सङ्गम सुब्बा	७०	७०
६	मिन्मा राई	६०	६०
७	सीता पौडेल	४५	४५
८	सन्जिता राई	६०	६०
९	लक्ष्मी दियाली	६०	६०
१०	अञ्जना राई	६०	६०

२. आदर्श माध्यमिक विद्यालय

क. सं	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
१	रिजन राई	३०	३०
२	विक्रम जवेगु	२०	२०
३	प्रविना खड्का	४५	४५
४	टीकादेवी ढुङ्गाना	८२	८२
५	नवराज सुवेदी	६०	६०
६	सोनी लिम्बु	८०	८०
७	सम्देश रम्तेल	६५	६५
८	सन्देश गौतम	४०	४०
९	भावना शङ्कर	४५	४५
१)	अर्चना चहार	६०	६०

३. बौद्धधाम माध्यमिक विद्यालय

क. सं	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
१	सेवान राई	४०	४०
२	विश्वरूप तामाङ	३५	३५
३	सुनिल लिम्बु	६५	६५
४	मनिषा घिमिरे	६०	६०
५	आरती तामाङ	५०	४५
६	प्रणिता गुरुङ	६०	६०
७	निरकुमार बस्नेत	५०	५०
८	प्रेमडिकी शेर्पा	६०	४०
९	गोविन्द रसाइली	३०	६०
१)	निवाता राई	४०	६०

४. श्री राष्ट्रिय माध्यमिक विद्यालय

क. सं	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
१	सुनिल राई	५०	५०
२	सुनिता तामाङ	६०	६०
३	शान्ति पौडेल	६५	७०
४	गौतम लामिछाने	७०	७०
५	भिष्मा लिम्बु	४०	४०
६	रस्मी ढुङ्गेल	६५	६५
७	शेखर गौतम	५५	५५
८	रतन सुवेदी	५५	५५
९	तारा वि. क	६०	६०
१०	हरि लकान्द्री	५५	५५

## ५.	श्री सुम्बेक माध्यमिक विद्यालय सुम्बेक -२, इलाम

क. सं	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
१	सङ्गम राई	४०	४०
२	अस्मिता गोले	४०	४०
३	दिपा भट्टराई	६०	६०
४	सीता दाहाल	८०	८०
५	नायुमा राई	६०	६०
६	विराज ढुङ्गाना	६०	६०
७	विक्रम राई	३०	३०
८	विश्वास खड्का	४०	४०
९	दिपक कार्की	६५	६५
१०	श्याम खवास	२०	२०

संस्थागत विद्यालय

## १.	श्री पशुपति नेशनल एकाडेमी पशुपतिनगर,इलाम

क. सं	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
१	शङ्कर बराइली	६५	४०
२	लक्ष्मी पाण्डे	७०	६०
३	रीता खनाल	६५	६५
४	तारा बानिया	७५	७५
५	एलिना राई	६०	६०
६	रीना राई	५५	६०
७	सन्देश मगर	४०	४०
८	राजु मोक्तान	४०	४०
९	कुशल गोले	५०	६०
१०	जीवन खड्का	६०	६०

२. द इलाइट स्कूल नवीनचोक, इलाम

क. सं	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
१	अन्वेश राई	६५	६५
२	सम्झना लिम्बु	६५	६५
३	सञ्जय थामी	६०	६०
४	रीना ढुङ्गाना	८२	८२
५	हीरा कार्की	४५	४५
६	देवी राई	५०	५०
७	निराज ढुङ्गेल	६५	६५
८	प्रितम भट्टराई	७०	७०
९	सरिता खतिवडा	६५	६५
१)	सोना अन्सारी	६५	६५

३ इलाम विद्या मन्दिर इ.न.पा. -१, इलाम

क. सं	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
१	सीमा राई	६०	६०
२	अस्मि तामाङ	७०	७०
३	सोनम योल्मो	८०	८०
४	रीता राई	५५	५५
५	सन्ध्या खड्का	८५	८५
६	रितेश खड्का	६५	६५
७	रामु एक्तेन	३५	३५
८	जीतेन्द्र ढुङ्गेल	५५	५५
९	राकेश राई	६०	६०
१०)	रोहन श्रेष्ठ	६०	६०

४. ज्योति विद्या मन्दिर,इलाम

क्र. सं	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
१	हिकश राई	६०	६०
२	साजन तामाङ	४०	४०
३	मुना खतिवडा	८५	८५
४	दिपा तामाङ	४०	४०
५	विष्णुमाया राई	६०	६०
६	विनिता थामी	६०	६०
७	भविन कार्की	७५	७५
८	जीतेन्द्र ढुङ्गेल	६०	६०
९	केशव दाहाल	२०	२०
१०)	कुशल लिम्बु	५५	५५

५. ज्योति सदन बोडिङ स्कूल इलाम -२, इलाम

क्र. सं	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
१	रोशना तामाङ	८५	८५
२	दीपेश मुखिया	४५	४५
३	सेलि राई	५५	५५
४	दिवस राई	६५	६५
५	रीता खतिवडा	६५	६५
६	साजन लेप्चा	६०	६०
७	सुस्मा खनाल	४०	४०
८	रोशन बर्देवा	८०	८०
९	रेखा लिम्बु	४०	४०
१०	रुपेश खतिवडा	६०	४५

परिशिष्ट (ख)

विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता अध्ययनका लागि मूल्याङ्कन गरिएका उत्तरपुस्तिका

परिशिष्ट (ग)

इलाम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता अध्ययनका लागि प्रयोग गरिएका विद्यालयबाट उपलब्ध पत्र

व्यक्तिवृत्त विवरण

नाम : मनिला राई

जन्मस्थान : पशुपतिनगर - २, इलाम

बुबा : शिव कुमार राई

आमा : चलित्र कुमारी राई

नागरिक : नेपाली

लिङ्ग : महिला

धर्म : किरात

तह : स्नातकोत्तर तह (एम.एड) शोधपत्र वर्ष

सम्पर्क नं. : ९८६२६४९७२९

इमेल : chamlingmanila7@ gmail.com

शैक्षिक योग्यता

तबह	शिक्षण संस्था	श्रेणी
प्रवेशिका	श्री बौद्धधाम मा.वि पशुपतिनगर, इलाम	दोस्रो
१०+२	श्री बौद्धधाम उ.मा.वि. पशुपतिनगर, इलाम	दोस्रो
स्नातक	श्री महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम	दोस्रो
स्नातकोत्तर	त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर	